

نشر و کتاب به روایت جهان کتاب

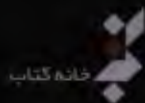
۱۳۷۴-۱۳۹۴

به کوشش
حبیب بابائی

.....

نخستین شماره ماهنامه جهان کتاب در مهر ماه
سال ۱۳۷۴ منتشر شد. بررسی موضوعات مرتبط با
کتاب و نشر در ایران و جهان حوزه‌ای است که
این نشریه در طول بیست سال فعالیت خود بر
روی آن متمرکز شده است. مجموعه حاضر
منتخبی است از مقالات و یادداشت‌هایی که در طی
این مدت در جهان کتاب به چاپ رسیده و در
اختیار علاقه‌مندان و پژوهشگران حوزه کتاب و
نشر قرار می‌گیرد.

.....

Design: BabakSafari

نشر و کتاب

به روایت جهان کتاب

به کوشش: حبیب بابائی

خانه کتاب

زمستان ۱۳۹۴

سرشناسه: بابائی، حبیب، ۱۳۶۴ - گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور: نشر و کتاب به روایت جهان کتاب (۱۳۷۴-۱۳۹۴) // به کوشش حبیب بابائی؛ [برای]
 مرکز کتاب پژوهی ایران.
مشخصات نشر: تهران: خانه کتاب، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۱۳۰۴ ص.
فروست: خانه کتاب؛ ۵۱۴.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۲-۳۲۱-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع: نشر و ناشران -- ایران
موضوع: نشر و ناشران -- ایران -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع: کتاب و مواد خواندنی -- ایران
شناسه افزوده: خانه کتاب، مرکز کتاب پژوهی ایران
رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ن ۵ / ۲۴۵۰
رده بندی دیویی: ۰۷۰/۵۷۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۴۱۵۱۵۵۶

۵۱۴

نشر و کتاب به روایت جهان کتاب	
حبیب بابائی	
خانه کتاب	
اول، زمستان ۱۳۹۴	
۱۰۰۰ نسخه	
۵۰۰۰ تومان	
۹۷۸-۶۰۰-۲۲۲-۳۲۱-۰	
بابک صفری	
عسگر ابراهیمی، طاهره قاسمی	
فاطمه بیگدلی	
چاپخانه بوستان کتاب	
تهران، خیابان انقلاب، بین صبا و فلسطین جنوبی، پلاک ۱۰۸۰، مؤسسه خانه کتاب	
۸۸۳۴۲۹۸۵	

فهرست

پیشگفتار.....	۱۳
یادداشت جهان کتاب.....	۱۵
مقدمه کوششگر.....	۱۷
بخش اول: ایران	
۱. ایران	
۱-۱. نشر کتاب	
الف: مباحث نظری.....	۱۹
کتاب از استعاره به مفهوم / محمود عبادیان.....	۲۱
بن بست ممیزی کتاب / بهالدین خرمشاهی.....	۲۵
آیا عادلانه است؟ / علی حصوری.....	۳۳
نقض غرض / مجید رهبانی.....	۳۵
بازار داغ حل المسائل جدید.....	۳۹
حل مسائل نشر یا نشر حل المسائل / بهالدین خرمشاهی.....	۴۳
حل مسائل نشر یا نشر مسائل موهوم / علیرضا مختارپور.....	۴۹
فقر کتابهای علمی در جامعه ما / فرخ امیرفریار.....	۵۵
فرصت را دریابیم / مجید رهبانی.....	۵۹
مسئله حل نشده حل المسائل / مجید رهبانی.....	۶۱
رسانه‌های گروهی و معرفی کتاب / فرخ امیرفریار.....	۶۵
درباره کتابهای جنب درسی و آموزش نوجوانان / پرویز شهریاری.....	۶۷
تب حل المسائل و بیماری نظام آموزشی / مجید ملکان.....	۷۱
دردهای نظام آموزشی ما.....	۷۵

هدف آموختن نیست	۸۵
نخستین همایش ترجمه ادبی در ایران	۸۹
روزنامه‌های ما و کتاب / فرخ امیرفریار	۹۱
پرداختن به یک ضرورت / مجید رهبانی	۹۷
مقداری حرفهای پیش‌پا افتاده درباره بخش امانت کتابخانه‌ها / فرخ امیرفریار	۱۰۵
آینده ناروشن نشر / مجید رهبانی	۱۰۹
دیوار کوتاه کتاب / مجید رهبانی	۱۱۵
حبس کتاب / احمد اخوت	۱۱۹
تهدید یا فرصت؟ / مجید رهبانی	۱۳۱
می‌نویسم ولی منتشر نمی‌کنم / خسرو ناقد	۱۳۷
چند انتظار بجا / مجید رهبانی	۱۴۷

ب: ویرایش و کتاب‌پردازی	۱۵۱
نوبت چاپ؛ ویراست جدید / محمد سیداخلاقی	۱۵۳
طراحی جلد: جایگاه، ویژگی‌ها و معضلات	۱۶۱
مجموعه‌سازی گامی سترگ در نشر کتاب و ارتقای فرهنگ کتابخوانی / محمدرضا بنی‌صدر	۱۷۵
زشت و زیبا در حروفچینی؛ سطر بیوه، سطر پاشنه / محمد سیداخلاقی	۱۸۳
کتابهای الکترونیکی ایرانی / علی‌اصغر شیرینی	۱۸۹
آتش آن عشق کی فسرده؟ / گزارش گونه‌های شتابزده درباره کتاب از نسل گذشته به اکنونیان / عباس جلالی	۱۹۹
روایت و ویرایش / محمد سیداخلاقی	۲۰۵
تأثیرهای متقابل خودناشری و کتابداری و اطلاع‌رسانی / رژی‌نا بیات	۲۰۹
راه و رسم تعیین حروف و انتخاب قطع کتاب / محمد سیداخلاقی	۲۱۳
بهای کتابسازی / مهرداد چترائی	۲۲۵
نکاتی درباره ضبط اطلاعات کتابها / پروانه مدیرامانی	۲۲۹
تهیه فهرست مطالب / محمد سیداخلاقی	۲۳۳
ضرورت معرفی پدیدآورنده / افسانه محسن‌زاده	۲۳۹
فهرست‌نویسی پیش از انتشار و... / فرخ امیرفریار	۲۴۱
چند نکته پیرامون فهرست‌نویسی / علیرضا دولتشاهی	۲۴۵
چاپ اول، چاپ آخر / علی صلح‌جو	۲۴۹
پرسی از حال ویرایش (گفتگو درباره ویرایش کتابهای ادبی کودک و نوجوان) / عباس‌ترین	۲۵۱
چاپ کتاب به هر قیمت	۲۶۱

اراده معطوف به صاحب اثر شدن (گفتگوی زهره روحی با ناصر فکوهی) ۲۶۳
 هشت توصیه در نقد و معرفی کتاب / فرخ امیرفریار ۲۷۳
 زبان معیار در ویرایش / علی صلح جو ۲۷۷
 مبارزه گفتمانی و نقش ویراستار / علی صلح جو ۲۷۹

پ: کتابخوانی ۲۸۱
 شکرانه چشمهای بینا؛ گزارشی از تهیه کتابهای گویا / منصوره شجاعی ۲۸۳
 مجمع‌الجزایر نشر ایران / فرخ امیرفریار ۲۸۵
 راههای ارتقای میزان مطالعه / عباس حری ۲۸۹
 چرا جوانان کتاب نمی‌خوانند؟ / کریم امامی ۲۹۳
 کتاب مطرح، کتاب پرفروش؛ نگاهی به یک کتاب پرفروش / فرخ امیرفریار ۳۰۱
 حذف فاصله / گیتی صفرزاده ۳۰۷
 کتابهای ناخوانده / احمد اخوت ۳۱۱
 «قندپارسی» در شبکه جهانی؛ کتابخانه دیجیتال و کتابخانه‌های مجازی فارسی در اینترنت / مجید رهبانی ۳۳۳
 کتاب مهم‌تر است یا نان شب؟ مروری بر سودمندیهای مطالعه / یزدان منصوریان ۳۳۵
 کتابهای بالینی / احمد اخوت ۳۴۳
 رخدادی به نام خواندن / یزدان منصوریان ۳۶۱
 خواندن به مثابه خوردن؛ تأملی بر یکی از استعاره‌های مطالعه / یزدان منصوریان ۳۶۷

ت: مسائل صنفی و مباحث حقوقی ۳۷۷
 ناشران و مسئله محل کار ۳۷۹
 حقوق مصحح / محمدرضا بنی‌صدر ۳۸۱
 محل کار ناشران / محمدرضا بنی‌صدر ۳۹۱
 دشواریهای نشر ایران... از نگاه پدیدآورندگان ۳۹۷
 پیش‌نویس قانون نشر پیشنهادی اتحادیه ناشران و کتابفروشان ۴۰۷
 چند نکته / مجید رهبانی ۴۳۱

متن پیش‌نویس‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و اتحادیه ناشران و کتابفروشان

و چند نقد و نظر درباره قانون نشر ۴۳۷
 پیش‌نویس قانون نشر پیشنهادی اتحادیه ناشران و کتابفروشان ۴۵۵
 چند نقد و نظر ۴۶۵
 پیش‌نویس‌های قانون نشر کتاب؛ یک بررسی حقوقی / فاطمه رهبانی ۴۸۵

- درباره پیش‌نویس‌های قانون نشر/ بهمن کشاورز ۴۹۵
- کتابهای چاپ خارج و حقوق مؤلفان ایرانی/ فاطمه رهبانی ۴۹۷
- ممانعت از تجدید چاپ کتابها و حقوق مکتسب اشخاص/ فاطمه رهبانی ۵۰۱
- اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران ۵۰۳
- اتحادیه پس از پنجاه سال (گفتگو با حسن کیائیان رئیس هیئت‌مدیره اتحادیه ناشران و کتابفروشان) ۵۱۱
- گاهی از این ور می‌برد! نگاهی به توافق‌نامه کپی‌رایت/ زیتا ملکی ۵۲۳
- معافیت ناشران و کتابفروشان از پرداخت مالیات/ فاطمه رهبانی ۵۲۷
- ث: اقتصاد نشر ۵۳۳
- بازاریابی، توزیع و اطلاع‌رسانی در نشر ۵۳۵
- افزایش بهای کتاب/ مجید رهبانی ۵۵۵
- بهای ثابت و اعلام تیراژ/ مجید رهبانی ۵۵۹
- یارانه‌ها مفیدند یا مضر؟/ مجید رهبانی ۵۶۳
- بازاریابی، توزیع و تبلیغ کتاب در گفتگو با عبدالرحیم جعفری ۵۶۷
- دست دولت نمک ندارد (بحثی درباره سیاستهای حمایتگرانه دولت در زمینه کتاب)/ بهالالدین خرمشاهی ... ۵۷۹
- نمایندگی توزیع کتاب (طرح یک پیشنهاد)/ خلیل شریعتی ۵۸۹
- فروش کتاب هم کمی خرج دارد/ فرخ امیرفریار ۵۹۵
- رویای نوشتن، کابوس توزیع! گزارشی مستند از توزیع یک کتاب/ فرخ امیرفریار ۵۹۹
- پخش کتاب: شیوه‌ها، مشکلات، راه‌حلها ۶۰۳
- تصویری از پخش کتاب در تهران ۶۱۹
- بررسی کتاب برای انتشار/ مجید ملکان ۶۲۳
- توضیحی درباره پخش کتاب/ محسن باقرزاده ۶۳۱
- از پذیرش کتاب معذوریم! (چرا ناشران کودک و نوجوان از هر نویسنده‌ای کتاب چاپ نمی‌کنند!)/ عباس ترین ۶۳۳
- ضرورت حفظ معیارهای حرفه‌ای/ مجید رهبانی ۶۳۹
- کتاب کودک از مبدأ تا مقصد؛ مرثیه‌ای بر مظلومیت کتاب کودک/ عباس ترین ۶۴۳
- ناشر بودن به عنوان یک حرفه/ جلال رستمی‌گوران ۶۴۹
- اندر اوصاف ناشر معتبر/ محمدرحیم اخوت ۶۵۳
- شمه‌ای از شرایط دشوار/ مجید رهبانی ۶۵۹
- ارزشیاب مناسب/ علی صلح‌جو ۶۶۳
- نشر فرهنگی و بحران پیش‌رو/ مجید رهبانی ۶۶۵

- ج: آمارها ۶۶۹
- گزارش آماری کتابهای ادبی نوشته و ترجمه شده در نیمه دوم سال ۷۳/ حسن عابدینی ۶۷۱
- نگاهی به کتابهای منتشر شده در آبان ماه [۱۳۷۴] / ف.ا.ف ۶۷۵
- نگاهی به کتابهای منتشر شده در آذر ماه [۱۳۷۴] / ف.ا.ف ۶۷۹
- گزارش آماری کتابهای ادبی در نیمه اول سال ۷۴/ حسن عابدینی ۶۸۱
- نگاهی به کتابهای منتشر شده در فروردین و اردیبهشت امسال [۱۳۷۵] / ف.ا.ف ۶۸۵
- گزارش کتابهای خرداد ماه [۱۳۷۵] / ف.ا.ف ۶۸۹
- گزارش کتابهای منتشر شده در ایران ماههای تیر و مرداد ۱۳۷۵ ۶۹۱
- مروری بر کتابهای کودک و نوجوان سال ۱۳۷۵ / ثریا قزل‌ایاغ ۶۹۵
- درنگی بر کتابهای منتشر شده در سال ۱۳۷۵ (۱. کلیات) / ف.ا.ف ۷۰۵
- درنگی بر کتابهای منتشر شده در سال ۱۳۷۵ (۲. فلسفه، روانشناسی، دین) / فرخ امیرفریار ۷۰۹
- درنگی بر کتابهای منتشر شده در سال ۱۳۷۵ (۳. عرفان و علوم اجتماعی) / فرخ امیرفریار ۷۱۳
- درنگی بر کتابهای منتشر شده در سال ۱۳۷۵ (۴. زبان، علم، پزشکی، فن و صنعت) / فرخ امیرفریار ۷۱۷
- درنگی بر کتابهای منتشر شده در سال ۱۳۷۵ (۵. هنر، ورزش، ادبیات، تاریخ و جغرافیا، کودکان) ۷۲۵
- (بخش پایانی) / فرخ امیرفریار ۷۳۳
- کتابهای ادبی منتشر شده در نیمه اول سال ۱۳۷۶ / حسن عابدینی ۷۳۷
- کارنامه نشر در سال ۱۳۷۶ / فرخ امیرفریار ۷۴۱
- نشر کتاب در سال ۱۳۷۷ (با نگاهی گذرا به دوران پس از جنگ تا امروز) / فرخ امیرفریار ۷۴۷
- نشر ۷۸، چنان که گذشت / مجید رهبانی ۷۵۵
- بررسی وضعیت نشر کتاب در استان خراسان ۷۵۷
- کم و کیف کتابهای منتشر شده در سال ۱۳۷۸ / فرخ امیرفریار ۷۶۱
- بگذار آمار و ارقام سخن بگویند / هوشنگ نایی ۷۷۱
- پاسخی به دفاع از وضع موجود / مجید رهبانی ۷۷۹
- گلگشتی در کتابهای منتشر شده در سال ۱۳۷۹ / فرخ امیرفریار ۷۸۵
- نشر کتاب در سال ۱۳۸۰ / فرخ امیرفریار ۷۹۱
- آمار امکانات زیربنایی و نیروی انسانی حوزه چاپ و نشر و کتابفروشی؛ همراه با آمار ۸۰۱
- نشر کتاب و مطبوعات در سال ۱۳۸۱ / فرخ امیرفریار ۸۰۷
- مختصری در کم و کیف کتابهای سال ۱۳۸۲ / فرخ امیرفریار ۸۱۳
- نگاهی به نشر کتابهای نظری ادبیات کودک و نوجوان در سال ۱۳۸۳ / سیدعلی کاشفی خوانساری ۸۱۳
- آمارهایی واقعی، ولی شبهه‌انگیز / مجید رهبانی ۸۱۳

۸۱۹	ج: مسائل روز
۸۲۱	کتاب سال، یک نهاد فرهنگی / بهالدین خرمشاهی
۸۲۳	نمایشگاه کتاب و کتابخوانی / م.ر. [مجید رهبانی]
۸۲۵	گره‌گشایی از کتاب / مجید رهبانی
۸۲۷	آسیب‌شناسی نمایشگاه‌های کتاب / مجید ملکان
۸۳۱	اولین نمایشگاه کتاب ناشران زن / منصوره شجاعی
۸۳۳	پکا بزرگترین کتابفروشی ایران افتتاح شد
۸۳۷	سکوت فرهنگی / محمد سیداخلاقی
۸۳۹	نمایشگاه از نگاه ناشران / محمدجواد مظفر
۸۵۱	خاطرات یک کتابدار از نمایشگاه کتاب تهران / اقدس تقی‌زاده
۸۵۵	هفته کتاب و وضعیت امروز نشر
۸۵۷	پکا پس از یک سال (گفتگو با علیرضا زرگر مدیرعامل پکا)
۸۷۵	هفته کتاب و ضرورت بازاندیشی در سیاستها / مجید رهبانی
۸۷۹	شهر کتاب به کجا می‌رود؟ / مجید رهبانی
۸۸۳	امان از دست نمایشگاه؛ درد دل‌های کتابفروش محله ما / مانی شهریر
۸۸۹	چند نکته درباره جایزه کتاب سال / فرخ امیرفریار
۸۹۳	نشر و ناشران و نمایشگاه؛ نگاهی انتقادی به مسائل نشر در ایران و مشکلات نمایشگاه کتاب / خسرو ناقد
۹۰۹	کتاب دیجیتال و نشر ما / مجید رهبانی
۹۱۵	نگاهی به بیست و هفتمین نمایشگاه کتاب تهران / محمدرضا توکلی‌صابری
۹۲۱	وجین کتاب به چه قیمتی؟! / حسین مسرت
۹۲۵	وجین کردن مرا بر غصه افزود / مصطفی ذاکری
۹۲۹	دگر دیسی ذهن‌ها؛ تبدیل ذهن پردازشگر به دالان اطلاعات نامفید / حسام‌الدین مطهری
۹۳۵	ما پطروس نیستیم و طوفان تغییر مغزها قابل پیشگیری نیست / حسام‌الدین مطهری
۹۵۱	ح: مباحث تاریخی
۹۵۳	یادگارهایی از نشر ایران در گفتگو با مدیر انتشارات ابن‌سینا
۹۶۷	ربع قرن با کتاب؛ گفتگو با دکتر سیف‌اله وحیدنیا / سیدفرید قاسمی
۹۷۵	نیم قرن صحافی...؛ گفتگو با فریدریش لانکامرر
۹۸۱	تجربه‌ای کوتاه در نشر کتاب (گفتگو با عبدالحسین احسانی)
۹۹۱	آتش عشقی که در جانم فتاد (گفتگوی بهرام حق‌پرست با استاد رسول فتحی‌مجد)
۹۹۹	کار من، عشق من بود! (گفتگو با عبدالرحیم جعفری بنیانگذار مؤسسه انتشارات امیرکبیر)

- از کتابهای جیبی تا انتشارات مروارید و بررسی کتاب (گفتگو با مجید روشنگر)..... ۱۰۰۹
- گامایون و کارنامه پربارش / مجید رهبانی ۱۰۲۵
- ۱-۲ کتابفروشی ۱۰۴۱
- کتابفروش / فرخ امیرفریار ۱۰۴۳
- معماری داخلی کتابفروشیها / حمید نبوی ۱۰۴۷
- کتابفروشی: دیروز و امروز ۱۰۵۳
- لیلی گلستان و تجربه کتابفروشی ۱۰۷۳
- عرضه کتاب؛ ضرورت تغییر / کامبیز حاذقی ۱۰۷۷
- نقش مهم کتابفروش... اگر بخواهد! / نسیم وهابی - فاطمی ۱۰۸۱
- راسته کتابفروشیها در «وب» / مجید ملکان ۱۰۸۵
- چه کنیم تا کتابفروش موفق شویم؟ / جلال رستمی گوران ۱۰۸۹
- موقعی که از ایرانی بودنم خجالت کشیدم، آن هم در کتابفروشی / نصراله کسرائیان ۱۰۹۳

بخش دوم: جهان

۲. جهان

۱-۲. نشر کتاب

- الف: مباحث نظری ۱۰۹۹
- الگوی عام قانون کتاب / آوارو گارثون، ترجمه محمدجعفر پوینده ۱۱۰۱
- نباید کاری کرد که مطالعه به خطر بیفتد (گفتگویی با کاترین ترومان وزیر فرهنگ و ارتباطات فرانسه) / ترجمه سعید نوری نشاط ۱۱۰۷
- انقلابی در نشر؛ نشر روسیه در حال گذار از جاده پردستانداز به سوی بازار آزاد / ترجمه نازنین قائممقامی فراهانی ۱۱۰۹
- نشر کتاب؛ بحثی در مبادی نظری آن / فیلیپ آلت بک، ترجمه نازنین قائممقامی فراهانی ۱۱۱۳
- بیانیه یونسکو درباره کتابخانه‌های عمومی / ترجمه سیمین قطبی ۱۱۲۷
- آیا کتاب آینده‌ای دارد؟ / میلاگرس دل کرال، ترجمه نگار نادری ۱۱۲۹
- مرگ، نشر، آزادی؛ سانسور کتاب در ترکیه / اوئن بوکات ۱۱۳۵
- ب: ویرایش و کتاب‌پردازی ۱۱۳۹
- چگونه دست‌نوشته کتاب می‌شود؟ / پی‌یر بونسن، ترجمه قاسم صنعوی ۱۱۴۱
- همکاری برای تولید کتاب در آسیا / شین‌جی تاجیما، ترجمه لیلا مکتبی فرد ۱۱۴۳

- ۲۵ سال با کتابهای جیبی / توفان گرکانی ۱۱۴۹
- استانداردهای حرفه‌ای ویرایش انجمن ویراستاران کانادا / ترجمه مجید ملکان ۱۱۵۳
- شریک پنهان / آلبرتو مانگل، ترجمه مزده دقیقی ۱۱۶۳
- اشتباه یک ناشر بزرگ / قدرت‌الله مهتدی ۱۱۷۱
- ویرجینیا وولف ناشر / احمد اخوت ۱۱۷۷
- پ: کتابخوانی ۱۱۹۳
- غروب غمناک کتابخانه‌های شخصی / جیمز شاپیرو، ترجمه کامران سپهران ۱۱۹۵
- رساله‌ای در باب لذت خواندن / کریستوفر مریل، ترجمه زهره هدایتی بیدهندی ۱۱۹۹
- ت: مسائل صنفی و مباحث حقوقی ۱۲۱۱
- روز جهانی کتاب و اتحادیه ناشران و کتابفروشان آلمان / جلال رستمی گوران ۱۲۱۳
- اتحادیه ناشران و کتابفروشان آلمان / خسرو ناقد ۱۲۱۷
- ث: اقتصاد نشر ۱۲۲۳
- شمه‌ای از پخش کتاب در آلمان / جلال رستمی گوران ۱۲۲۵
- دنیای نشر از نگاه یک ناشر / اندرو فرانکلین، ترجمه پرتو شریعتمداری ۱۲۳۱
- ج: آمارها ۱۲۳۵
- پرفروش‌ترین کتابهای ناشران دانشگاهی / صفدر تقی‌زاده ۱۲۳۷
- نشر کتاب در جنوب آسیا؛ وضعیت فعلی و دورنمای آینده / ابوالحسن، ترجمه هلن خوش‌چین گل ۱۲۴۱
- مقایسه آماری کتاب و نشر در چند کشور جهان / جلال رستمی گوران ۱۲۴۹
- چ: مسائل روز ۱۲۵۹
- جین آستین، صنعت چاپ و دنیای کامپیوتر / سارا کولینز، ترجمه صفدر تقی‌زاده ۱۲۶۱
- حضور چشمگیر کتاب دیجیتال در نمایشگاه لایپزیک / جلال رستمی گوران ۱۲۶۵
- کتابخانه دیجیتال جهان / منوچهر پرشاد ۱۲۶۹
- کتابخانه دیجیتال اتحادیه اروپا / منوچهر پرشاد ۱۲۷۳
- نشر کتاب، جغرافیا و فن‌آوریهای نوین ۱۲۷۷
- پرتوی بر گذشته افغانستان (گشت و گذاری در یک کتابخانه دیجیتال) / مجید رهبانی ۱۲۹۱
- ادبیات پس از کاغذ؟ ادبیات فرانسه در گذار از قرن بیست و یکم / کارول کلارک، ترجمه پرتو شریعتمداری ۱۳۰۱

پیشگفتار

جهان کتاب را باید جهانی از کتاب برشمرد، دو دهه تلاش خالصانه و عاشقانه که هدفی جز عشق به کتاب و عاشقی با کتاب برای آن نمی‌توان متصور شد. در میان مجلات با موضوع کتاب بعد از انقلاب، جهان کتاب را می‌توان یگانه مجله کتاب در بخش خصوصی برشمرد که بدون وقفه و مستمر دو دهه به تلاش عاشقانه خود ادامه داده و امروز نیز خوانندگان و علاقه‌مندان به کتاب و کتاب‌خوانی را یاری‌رسان و مددکار است.

معرفی و نقد کتاب در کنار پرداختن به دغدغه‌های مسائل گوناگون نشر، از جمله مهماتی بود که از آغاز بکار این نشریه در دستور کار گردانندگان آن قرار گرفت. و بحق، جهان کتاب در هر سه این مقوله‌ها توانست یگانه‌ای باشد در جهان کتاب فارسی و خوانندگان جهانی‌اش!

خانه کتاب به پاس دو دهه تلاش طاقت‌فرسا، جانانه و همت مثال‌زدنی و کم‌نظیر گردانندگان این مجله، این افتخار را دارد که به سهم خود و به‌جای خوانندگان و علاقه‌مندان این مجله گرانسنگ در ضمن سلسله برنامه‌های عصر کتاب، سهمی ناچیز در قدردانی از این بزرگان داشته باشد.

انتشار سه عنوان اثر از مجموعه بیست سال تلاش نویسندگان مختلف در مجله عصر کتاب، گواهی روشن بر اهمیت این مجله و مطالب با ارزش آن و تلاشی ناچیز در پاسداشت تلاش‌های فراوان نویسندگان و گردانندگان این مجله فاخر است. کتابهای «نشر و کتاب به روایت جهان کتاب»، «درگذشتگان کتاب‌آفرین به روایت جهان کتاب» و «نمایه بیست ساله جهان کتاب» بازتابی ناچیز از بیست سال تلاش است، که خوشبختانه در سرآغاز بیست و یک سالگی این جوان جهانی کتاب، توسط خانه کتاب چاپ و انتشار می‌یابد.

در پایان، از بزرگواران عزیز سرکار خانم دکتر خادمیان و همسر بزرگوار ایشان جناب آقای رهبانی، مدیر مسئول و سردبیر این نشریه گرانسنگ که با تواضع و خشوع فراوان و بعد

از پیگیری‌های متعدد، قبول نمودند تا افتخار تجلیل از این نشریه نصیب خانه کتاب شود کمال تشکر را دارم. همچنین جناب آقای امیرفریار عزیز از دیگر گردانندگان اصلی این نشریه که با همراهی و همدلی، یار و یاور ما در این برنامه بودند نیز متشکر می‌باشم. خدمت استاد عزیز، جناب آقای سیدفرید قاسمی که به پیشنهاد و همت و برنامه‌ریزی ایشان، این برنامه و کتابهای منتشره سامان گرفته و همواره و هر لحظه با دقتی شگرف، پیگیر این برنامه و منشورات آن بودند نیز باید دستمیزاد گفت و قدردانی نمود. همچنین از جناب آقای بابایی که کار تدوین دو کتاب را عهده‌دار بودند و سرکار خانم بیگدلی که کتاب نمایه بیست ساله را سامان دادند و همکاران عزیزم در بخش انتشارات که با حوصله و دقت و به زیبایی تمام کتابها را به سامان رساندند سرکار خانم قاسمی، آقای ناصر میرزایی مدیر انتشارات و آقایان: ابراهیمی، کرمی و صفری، صفحه‌پردازان هنرمند انتشارات، کمال تشکر را دارم. همچنین قدردان زحمات مدیر سرای اهل قلم سرکار خانم قاصدی می‌باشم که با همت والا و دقت و وسواس و پیگیری دلسوزانه ایشان، همه این برنامه‌ها به سامان شد و به طور قطع، بدون زحمات ایشان این کار شکل نمی‌گرفت.

مجید غلامی جلیسه
مدیر عامل خانه کتاب
قم- ۷ اسفند ۱۳۹۴

مقدمه جهان کتاب

مجله جهان کتاب با هدف نقد و معرفی کتاب‌های تازه‌نشر یافته و نیز بررسی مسائل نشر ایران در مهرماه ۱۳۷۴ آغاز به انتشار کرد. امسال این مجله بیستمین سال انتشار خود را پشت سر گذاشت. به همین مناسبت مؤسسه خانه کتاب خواستار آن شد که گزیده‌هایی از برخی مطالب درج شده در جهان کتاب گردآوری و در دو جلد کتاب ارائه شود. مقاله‌های مربوط به نشر کتاب و نیز اخبار مربوط به درگذشتگان حوزه کتاب این دو جلد است. همچنین لوح فشرده دوره بیست‌ساله مجله و نیز نمایه بیست‌ساله آن توسط خانه کتاب انتشار می‌یابد.

جهان کتاب لازم می‌داند از لطف و علاقه‌مندی آقای سید فرید قاسمی، پژوهشگر صاحب‌نظر کتاب و مطبوعات، آقای مجید غلامی جلیسه، مدیرعامل محترم خانه کتاب، و همچنین همکارانشان در خصوص انتشار این آثار سپاسگزاری نماید.

مقدمه کوششگر:

نخستین شماره ماهنامه جهان کتاب در مهرماه سال ۱۳۷۴ منتشر شد و این نشریه از همان آغاز، کار خود را با تمرکز بر مطالعه و تجزیه و تحلیل مسائل مربوط به حوزه کتاب و نشر شروع کرد. مجموعه‌ای که پیش رو دارید منتخبی است از عمده مطالبی که در طی بیست سال انتشار این ماهنامه در مورد مباحث مرتبط با نقد و معرفی کتاب و مسائل نشر و کتابشناسی در ایران و جهان به چاپ رسیده است؛ به امید آنکه مطالب گردآوری شده در این مجموعه مورد توجه علاقه‌مندان و پژوهشگران حوزه کتاب و نشر قرار گیرد.

ناگفته نماند که چون مقالات و آثار زنده‌یاد مهدی آذریزدی و جناب آقای عبدالحسین آذرنگ پیش از این در قالب مجموعه‌های مستقل دیگری به چاپ رسیده است از این نوشتار کنار گذاشته شد.

نگارنده این سطور قدردان زحمات و راهنمایی‌های بزرگوارانی است که در فراهم آوردن این مجموعه یار و مددکارم بودند. جناب آقای سید فرید قاسمی که دوره کامل مجله جهان کتاب را از کتابخانه شخصی خود برای مطالعه و انتخاب مطالب در اختیارم گذاشتند. همچنین آقایان مجید رهبانی و فرخ امیرفریار که در گزینش و فهرست‌بندی مقالات و سایر مطالب از راهنمایی‌های ایشان استفاده کردم و همین طور جناب آقای هادی (مرتضی) کامیاب که با معرفی نرم‌افزارهای جدید در کار تایپ سرعت انجام این طرح را بالا بردند. برای همه این عزیزان آرزوی سلامتی و طول عمر دارم.

حبیب بابائی - زمستان ۹۴

بخش اول: ایران

۱. ایران

۱-۱. نشر کتاب

الف: مباحث نظری

کتاب از استعاره به مفهوم*

محمود عبادیان

همچو کتابیست جهان جامع احکام نهران
جان تو سردفتر آن، فهم کن این مسئله را
(مولانا جلال‌الدین)

کتاب به معنای نگاشت زبانیِ مطلب به گستره‌ای بیش از مبادله معمولی اطلاعات که به حروف نوشته آمده و بر مصالحی ثبت و حمل‌پذیر باشد، پیشینه‌ای دیرپا دارد. نخستین کتابها وقتی تدوین یافتند که رشد فرهنگی اجتماع انسانی به جایی رسید که انتقال سینه به سینه ارزشها و اطلاعات فرهنگی دیگر پاسخگوی نیازها نبود و مردمان در جستجوی وسیله‌ای مطمئن‌تر و پایاتر برای پاسداری از دستاوردهای زبانی برآمدند. اولین کتابها شباهتی چندان به کتابهای امروزی نداشتند. برای مثال چینی‌ها از دیر زمان خبرها و رویدادهای ارزش‌دار را بر ورقه‌های برگ نی (بامبوس) می‌نگاشتند؛ و در سده‌های پیش از میلاد مسیح، از پارچه برای این کار استفاده می‌کردند. مصریها در هزاره سوم پیش از میلاد بر پایروس ثبت مطلب می‌کردند. در بین‌النهرین باستان وقایع بر لوحهای خاک رُسی رقم می‌خورد. در سنت برخی اقوام روی پوست درخت، برگ نخل، پوست حیوانات و ورقه‌های فلزی درج اطلاعات می‌کردند؛ در آستانه‌های تاریخ میلادی روی پرگامون از پوست آهو می‌نوشتند. در چین قرن دوم میلادی کاغذ ساخته شد و جایگزینی بر مصالح یاد شده گردید؛ و در قرن دوم هجری مسلمانان کاغذ چینی را شناختند و بر آن نوشتند. کاغذ سپس به قاره اروپا راه یافت. کتاب را تا قبل از اختراع چاپ با دست می‌نگاشتند. در اروپای باستان کار تولید کتاب را به بردگان تربیت یافته می‌سپردند.

*. جهان‌کتاب، س اول، ش ۴، نیمه اول آذر ۱۳۷۴، ص ۲.

کتاب را به زبان یونانی «بیبλος» (biblos) و به لاتین «لیبر» (liber) می‌گویند، نامگذاری که به احتمال از واژه آشوری «کونوکو» (kunukku) به معنی «مهر» اقتباس شده است. واژه «بوک» (book) در انگلیسی و «بوخ» (buck) در زبان آلمانی از اصل ژرمنی (bokjo bokiz) به معنی چوبی که از آن لوح نگارش می‌ساختند آمده است. در زبان پارسی میانه از «نامک» (نامه) سخن است. (خوتای نامک، کارنامک) که در «شاهنامه» و «نامه» تداوم زبانی یافته است.

«کتاب» از دلالت سمبلیک و استعاری لفظ بر موضوع در طی قرون حکایت داشته است. این دلالت استعاری بیشتر در نوشته‌هایی که رنگ قداست داشته، مصداق یافته است. «کتاب زندگی» یکی از عنوانهای قرون وسطایی در این باره است که استعاره‌ای بر کتاب مقدس است. این استعاره مسبوق بر تورات است. در سنت یهود از کتاب سرنوشت، کتاب اعمال و بر همین اساس از کتاب حافظه سخن رفته است. کتاب زندگی وصف رویدادهای روز رستاخیز است. گاه عنوان کتاب به سیاهه افراد سرشناس و نمایندگان کلیسا اطلاق می‌شده است؛ برای مثال فهرست «پدران آیین مسیح» (patres conscript) نام شخص آنگاه به کتاب می‌آمده که تعمید را می‌گذرانده. «کتاب زندگی» (liber vitae) گاهی با خود مسیح و بیشتر با صفات مسیح یکسان تلقی می‌شد.

عنوان «کتاب طبیعت» (liber naturae) برای نخستین بار در نوشته آوگوستینوس به چشم می‌خورد؛ خداوند مؤلف نه یک، که دو کتاب است: کتاب طبیعت و کتاب مقدس. ایده کتاب طبیعت در سنت آوگوستینی قرون میانه به کرات پیش می‌آید. نه تنها در پرداخته‌های شاعرانه، بلکه به معنی واقعی و علمی کلام نیز. کهنترین گواه شاعرانه در این رهگذر در گفته آلانوس د'اینسولیس دیده می‌شود که می‌نویسد: هر آفریده‌ای برای ما یک آینه، تصویر و کتاب است، معنی واقعی که در عبارت «کتاب طبیعت» نهفته بود، این نکته بود که کتاب حاوی رمز طبیعت است. بُنِ اُنتور می‌گوید: دو کتاب وجود دارد: یکی لام درون است، یعنی خرد و هنر سرمدی خداوندی و دیگری کتاب نوشته برون که حکایت از جهان محسوسات دارد». توصیفی دقیقتر در «کلاسیون» آمده است: «کتاب کلامی است که همانندیها، ویژگیها و معنی چیزهایی را که در جهان قلم خورده باز می‌نماید». سنت تعریف بن اُنتوری کتاب در عصر جدید دستخوش جرح و تعدیل شده است. فرانسیس بیکن در نوشته‌های علمی خود در باب عهد قدیم و «قدرت خدایی» از دو کتاب نام می‌برد که برای خواندن آدمی وضع شده است. بیکولاس فُن کُویس می‌گوید: «چیزها کتابهای معنی‌اند؛ در آنهاست که اراده خرد خداوندی به تصویرهای حس‌آمیز نگاشته شده است». هوگو فُن ویکتور در همین باره در باب کتاب طبیعت می‌گوید: کتاب است که به انگشت خدایی نوشته شده، یعنی آفریده قدرت اوست».

به دنبال تأکید بُن اونتور بر اینکه خدا خواسته است که او را به میانجی این دو بشناسند، این اندیشه در کتابهای موعظه با هنر خلقت درآمیخت. برای مثال دکارت در «مبحث» مشهور خود می‌نویسد: «همین که سن ایجاب کرد، تحصیل علم را رها کردم تا خود را از وابستگی به آموزگاران برهانم و تصمیم گرفتم هیچ دانشی دیگر سوای آنی که بتوان خود را در خویشتن و «کتاب بزرگ عالم» یافت پی نگیرم. گاليله کوشید با اتکا به نظریه دو کتاب، با نظریه ابن‌رشد دایر بر جدایی (تفاوت) میان دانش و ایمان مبارزه کند: «چه» هم کتاب مقدس و هم طبیعت هر دو از کلام خداوندی مایه دارند: یکی امر روح‌القدس فرمانبردار مطیع و مجری کلام خدایی است» و دیگری زبانی که «کتاب بزرگ جهان بدان نوشته شده و همواره در پیش‌روی ماست»، یعنی ریاضی.

در قرن هفدهم گلان ویل میان «یک رسانه اطلاعات که تنها وقتی تداوم می‌یابد که به نوشته و گفته فیلسوفان ریخته شود» و پرس و جوی حقیقت «در کتاب بزرگ طبیعت» تمایز قائل شد. بر روی هم، تصویری که از کتاب در اذهان است، آن را حاوی چیزی که بیش از کاربرد واژگان زبان است می‌دانند. میکرائلوس کتاب را «مجموعه آوای دستور عملها و حتی وسیله شناخت مطمئن چیزها تعریف می‌کند» (دایرةالمعارف فلسفی، ۱۶۶۱). در سال ۱۷۳۷، بورهاوه (Boerhaave) بررسی‌های میکروسکوپی خود را درباره حشرات «کتاب» نامید. او آخرین کسی بود که به نظریه دو کتاب در علوم طبیعی اعتقاد داشت. لایب نیتس نیز به کتاب طبیعت توجه دارد و می‌نویسد: «آنچه در کتابها متضمن حقیقت است، همان نیز برای وضعیتهای گوناگون جهان هستی معتبر است - دومی از اولی منتج شده و توصیف آن است - البته به حکم قوانین معین تغییر و تحول».

نویسندگان قرن هجدهم مانند هرذر، گوته و نوالیس نیز از کتاب طبیعت سخن گفته‌اند. برای مثال، در نکته‌ای از گوته آمده است: «بدان که طبیعت کتابی است زنده، نافهمیده ولی نافهمیدنی».